

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-9>

УДК 34.08

Коваль В.О.

Національна академія Служби безпеки України

ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ БЕЗПЕКОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Анотація. У статті розглядається поняття та зміст готовності фахівців безпекових інституцій до професійної діяльності. Про актуальність та нагальність проблем професійності зазначеної категорії кадрів свідчить й сучасний стан процесу реформування юридичної освіти в Україні як запорука розбудови правової держави, забезпечення панування у ній верховенства права в умовах європейської інтеграції. Здійснено аналіз основних детермінант процесу формування готовності фахівців сектору безпеки для потреб забезпечення національної безпеки України: правові – регламентують організацію системи підготовки; педагогічні, що забезпечують ефективний процес формування професійної компетентності з урахуванням новітніх вимог до фахівців у галузі забезпечення національної безпеки; психологічні, які враховують закономірності й особливості професійного становлення особистості майбутнього співробітника у процесі професійної підготовки. Проведений аналіз загальнотеоретичних основ та нормативного трактування професійної компетентності. Визначено поняття та основні компоненти готовності фахівців безпекових інституцій до професійної діяльності.

Ключові слова: професійна готовність, професійна компетентність, компоненти професійної готовності, інтелектуально-прогностичний компонент, комунікативно-мотиваційний компонент, емоційно-вольовий компонент.

Koval Viktoriia

National Academy of Security Service of Ukraine

THE SECURITY INSTITUTIONS SPECIALISTS READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY: CONCEPTS AND CONTENT

Summary. The article deals with the concept and content of the security institutions specialists readiness for professional activity. The activities of security sector staff in today's context require a high level of readiness for quality response to the threats to national security of Ukraine. Also the current state of the reforming legal education in Ukraine as a guaranty to development constitutional state and to the rule of law in the conditions of European integration, testifies to the urgency of the problems of professionalism of this category of staff. The basic process determinants forming of that specialist's category readiness with the needs of ensuring national security of Ukraine are analyzed. Legal – regulate the training system organization. Pedagogical, which ensure an effective process of professional competency formation, according to the latest requirements for specialists in the field of national security. And psychological, which take into account the patterns and features of the professional development of the future employee's personality in the training process. The analysis of general theoretical foundations and normative interpretation of professional competency was also conducted. The author pays attention to the specialists of security institutions professional activity peculiarities. The main ones are solving multidirectional problems related to intellectual and emotional load, which are mostly realized under extreme unpredictable conditions. As a result of the research the concept of the security institutions specialists' readiness for professional activity is defined. The main components of such readiness are distinguished: intellectual-prognostic (ability to analyze, synthesize, evaluate information through operational, analytical and creative thinking); communicative-motivational (ability to work in a team, interact with different institutions and people, a system of attitudes towards the fulfillment of professional tasks, the significance of their results) and emotional-volitional (ability to make decisions in difficult unpredictable conditions of professional activity, persistence, self-regulation).

Keywords: professional readiness, professional competency, professional readiness components, intellectual-prognostic component, communicative-motivational component, emotional-volitional component.

Постановка проблеми. Одним із основних напрямів державної політики у сфері національної безпеки України є створення ефективного сектору безпеки. З цією метою, важливими пріоритетами є професіоналізація сектору безпеки і оборони, підвищення фахового рівня персоналу, ефективна його мотивація до належного виконання завдань за призначенням [1]. Запорукою професіоналізму є готовність фахівців до ефективного та конструктивного вирішення професійних завдань. Сектор безпеки і оборо-

ни представлений системою органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних

інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [2]. Діяльність фахівців сектору безпеки у сучасних умовах вимагає високого рівня готовності до якісного упередженого реагування на загрози національній безпеці України. Отже, наразі, актуальними є наукові дослідження з розробки оптимальних шляхів формування такої готовності у процесі професійного становлення фахівців безпекових інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Готовність фахівців безпекових інституцій до професійної діяльності досліджували Іванова Н.Г., Корольчук М.С., Морозов О.М., Осьодло В.І., Стасюк В.В., Тімченко О.В., Цільмак О.М., Яковенко С.І. [3–6] та ін. Вагоме значення у цьому напрямку досліджень мають наукові праці, присвячені проблемам професійності юридичних кадрів, зокрема роботи Бандурки О.М., Гусарева С.Д., Карташова В.М., Сливки С.С., Тація В.Я. [7–10] та ін. Їх наукові розробки є основою та запорукою успішного вирішення завдань із формування професіоналізму кадрів сектору безпеки і оборони.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретичний аналіз свідчить, що науковцями запропоновано чимало інтерпретацій поняття “готовність”, її структурних складових, а також чинників, які впливають на її динаміку. Разом з тим, готовність фахівців безпекових інституцій до професійної діяльності не була предметом наукового аналізу сучасних науковців.

Тому **метою статті** є визначення поняття та змісту готовності фахівців безпекових інституцій із урахуванням правових, педагогічних та психологічних детермінант сучасного процесу формування такої готовності для потреб забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Правоохоронна діяльність сектору безпеки і оборони, як і правотворчість, і правозастосування, мають риси, що співвідносяться з характерними рисами юридичної діяльності. Наявність професійних знань, навичок, умінь, професійної правосвідомості є обов'язковою умовою, вимогою, що передусім висувається до всякого суб'єкта юридичної діяльності. Виконувати свою роботу на професійній основі означає виконувати її якісно, надійно, гарантовано, відповідально й на постійній основі. Професійність передбачає також наявність у розпорядженні суб'єктів спеціального професійного інструментарію правових засобів, що дають змогу на високому якісному рівні здійснювати професійні обов'язки та повноваження [8, с. 90].

Про актуальність та нагальність проблем професійності юридичних кадрів свідчить сучасний стан процесу реформування юридичної освіти в Україні як запорука розбудови правової держави, забезпечення панування у ній верховенства права в умовах європейської інтеграції. Зокрема, у 2016 році було запроваджено експеримент зі вступних випробувань під час вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081 “Право” з використанням організаційно-технічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання. З 2017 року передбачено обов'язкове проведення єдиних фахових вступних випробувань під час

вступу на магістратуру з права. У 2018 році наказом МОН України від 12.12.2018 № 1379 затверджений Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 “Право” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. На розгляді у Верховній Раді України від 17.10.2017 перебуває проект Закону України “Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію” № 7147-1. Також, робочою групою, утвореною наказом МОН України від 05.07.2016 № 787 розроблений проект Концепції розвитку юридичної освіти в Україні.

Так, у полі зору правознавці завжди перебувають питання щодо визначення переліку найбільш важливих вимог до представників юридичної професії, окреслення форм та засобів підготовки юридичних кадрів, що нерозривно пов'язано із поняттям готовності до професійної діяльності.

Загалом, готовність до діяльності – стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності. Науковці виокремлюють кілька аспектів готовності до діяльності: операційний – володіння певним набором способів дії, знань, умінь та навичок, а також можливості набуття нового досвіду в межах певної діяльності; мотиваційний – система спонукальних якостей щодо певної діяльності (мотиви пізнання, досягнення, самореалізації тощо); соціально-психологічний – рівень зрілості комунікативної сфери особистості, вміння здійснювати колективно розподілену діяльність, підтримувати стосунки в колективі, уникати деструктивних конфліктів; психофізіологічний – готовність систем організму діяти в даному напрямі [11, с. 137–138].

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що найбільш вичерпне визначення професійної готовності до будь-якого виду діяльності було запропоноване М.І. Дьяченко та Л.А. Кандиловичем [12, с. 4] – цілеспрямований вибір особистості, що включає її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, волю та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки, налаштування на визначену поведінку. Така готовність досягається під час психологічної, професійної і фізичної підготовки та є результатом всебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, що обумовлені особливостями діяльності.

Водночас, у науковій літературі з цієї проблематики зустрічається й підхід, за яким дослідники розглядають професійно-психологічну готовність фахівців. Так, під професійно-психологічною готовністю працівника підрозділів громадської безпеки [5] розуміють здатність ефективно й компетентно виконувати професійні функції й вирішувати завдання для досягнення мети правоохоронної діяльності.

Розглядаючи формування готовності працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних ситуаціях, науковці [13] визначили її як сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан змобілізованості психіки, настрій на найбільш доцільні, активні та рішучі дії в складних чи небезпечних для життя і здоров'я умовах службової діяльності. Структурними компонентами такої готовності є наступні: мотиваційний (установка не тільки на найбільш доцільні, активні та рішучі дії, але й на власну безпеку); орієнтаційний (знання про умови та осо-

бливості діяльності, способи можливих дій при різних варіантах розвитку подій, необхідні для цього властивості та якості особистості); операційний (навички та вміння реалізації професійних дій); вольовий (самоконтроль, самооблізація та управління своїми діями, саморегуляція); оціночний (об'єктивна оцінка ступеня небезпеки ситуації та своєї підготовленості до її вирішення, прогнозування можливих результатів).

У дослідженні, присвяченому вивченню готовності офіцерів до прикордонної діяльності [14] її структуру представлено у вигляді трьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційний (направленість особистості курсанта на прикордонну діяльність правоохоронної сфери, позитивне відношення до вибраного виду діяльності); саморегулюючий (вміння вироблення, формулювання, сприйняття, моделювання, значимих для досягнення мети професійної діяльності, завдань; вибір засобів у виконанні завдань і планування необхідних дій для досягнення намічених цілей; зіставлення запланованих заходів та кінцевого результату, готовність відповідати за прийняте рішення й свої дії); оцінний (зовнішня оцінка та самооцінка своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань висунутим вимогами діяльності).

До того ж, сутність готовності слідчих до професійної діяльності Томчук С.М., Добрянський О.А. [15] визначили як стійке психологічне утворення особистості, яке забезпечує здатність успішно виконувати функціональні обов'язки. Компонентами такої готовності вважають: мотиваційний (переконання у соціальній значущості професії слідчого, верховенстві права), когнітивний (знання з кримінального, кримінально-процесуального права, криміналістики тощо), операційно-процесуальний (уміння та навички для проведення огляду місця події, обшуку, допиту тощо, психологічні, пізнавальні, комунікативні якості, властивості особистості), емоційно-вольовий (емоційна стійкість, врівноваженість і самовладання, дисциплінованість, відповідальність, зібраність тощо).

Загалом, вивчаючи готовність до роботи в безпековій сфері науковці [4] визначають її як результуючий вплив індивідуальної професійної концепції особистості фахівця сектору безпеки, що проявляється у ставленні до себе як до суб'єкта праці, до діяльності із забезпечення державної безпеки та реалізується в певному психічному стані. Така готовність складається з: професійно-важливих якостей – особистісного компоненту; професійних знань, умінь, навичок – інтелектуально-операційного компоненту; мотивів до діяльності – мотиваційного компоненту.

Із вищевикладеного слідує, що готовність фахівців безпекових інституцій, демонструє їх здатність до успішної реалізації професійних завдань із забезпечення національної безпеки.

Водночас, як зазначено Івановою Н.Г. розвиток тільки інтелектуальної сфери обмежує процес формування особистості фахівця, оскільки наявність знань є однією із необхідних умов професійної діяльності, але не достатньою. Професійна діяльність фахівців безпекових інституцій вимагає від особистості наявності комплексу професійно-важливих якостей, що можуть форму-

ватися й розвиватися на основі психофізіологічних і психологічних характеристик, загальних і спеціальних умінь. Професійно-важливі якості є основою готовності правоохоронця до діяльності в будь-яких умовах, а у поєднанні зі знаннями, індивідуально-психологічними особливостями та мотивами вони визначають рівень професійної придатності фахівця [3, с. 295].

До того ж, трактуючи зміст готовності фахівців безпекових інституцій науковці виділяють компетентісну та психологічну її складові. Водночас, як відомо оволодіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, можливостями, навичками, що дають змогу швидко, точно, ефективно реалізувати компетенцію, якісно і кваліфіковано здійснювати професійну діяльність визначають поняттям “компетентність” [10, с. 907]. Компетентність забезпечує оволодіння професійною діяльністю та характеризує готовність до праці.

Закон України “Про вищу освіту” [16] визначає компетентність як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь та навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

До основних компонентів професійної компетентності відносять [17, с. 92]: соціально-правову компетентність (знання та уміння в межах взаємодії з суспільними інститутами і людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування та поведінки), спеціальну компетентність (підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні завдання і оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно набувати нові знання та уміння по спеціальності), особистісну компетентність (здатність до постійного професійного зростання і підвищення кваліфікації, а також самореалізація в професійній діяльності), аутокомпетентність (адекватне уявлення про свої соціально-правові характеристики, володіння технологіями подолання професійних деструкцій), екстремальну професійну компетентність (здатність діяти в несподівано ускладнених умовах діяльності).

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 “Право” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений наказом МОН України від 12.12.2018 № 1379 виокремлює: інтегральну компетентність як здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності.

Компетентність юриста характеризується системою інтелектуального, психологічного і діяльного станів юриста, що відображають рівень надбаних знань, умінь, навичок, досвіду, інформаційної насиченості інших властивостей, які визначають його здатність здійснювати конкретну юридичну діяльність. У структурі такої компетентності виокремлюють наступні елементи [7, с. 194]: пізнавальний (наявність певних знань, умінь і навичок, необхідних для виконан-

ня професійного обов'язку, постійне їх відновлення, удосконалення); нормативний (обсяг повноважень та відповідальності юриста як посадової особи, встановлених законом або статутом органу (організації)); функціональний (здатність юриста виконувати професійні обов'язки відповідно до функцій і завдань органу (організації) на основі правового досвіду); особистісний (усвідомлення юристом свого призначення, оцінка своїх професійних властивостей, самокритичність, здатність до самоаналізу своїх професійних якостей).

Натомість, Гусарев С.Д. визначає компетентність властивістю юридичної практичної діяльності, що є похідною від компетенції, під якою, як правило, розуміють визначену чи закріплену законом, іншим нормативним актом сукупність професійних функцій, завдань, повноважень посадової особи або іншого суб'єкта професійної діяльності. Відповідно, компетентність – це володіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями й навичками, що дають змогу повно, точно, ефективно реалізувати компетенцію, якісно й кваліфіковано здійснювати професійну діяльність [9, с. 219].

Крім того, Цільмак О.М. та Яковенко С.І. [5] у моделі компетентностей працівників міліції виокремлюють базисні, спеціальні та вузькоспеціальні компетентності. Де, під базисними розуміють підґрунтя, без якого не можливий розвиток та формування спеціальних та вузькоспеціальних компетентностей – він є головним та обов'язковим у реалізації ідей, завдань й змісту освіти та вимог до підготовки фахівців. Спеціальні компетентності – це ті, що є прикладними та професійно значущими для певної спеціальності. У свою чергу, вузькоспеціальні – це цільова вузько функціональна спрямованість на певному професійному напрямку. Усі види та підвиди базисної та спеціальної компетентності спочатку формуються в умовах вищого навчального закладу, а вузькоспеціальна розвивається уже на практиці [5, с. 671].

Разом з тим, науковці аналізуючи стан відповідності сучасної української юридичної освіти (у розумінні знань і навичок, яких вдається набутти студентів під час навчання у вищому навчальному закладі юридичного профілю) реальним потребам сфери правозастосування підкреслюють наявність значної кількості проблем, які мають місце у цій сфері. До них відносять [18]: відсутність єдиного державного освітнього стандарту; недосконалість навчальних планів; недостатність практичної складової; потреба у висококваліфікованих викладацьких кадрах; недостатня орієнтація на європейське законодавство та практику; використання застарілих (радянських) конструкцій та теорій в якості доктринального підґрунтя; потреба в оновленні способів викладення інформації на сторінках навчальної літератури; потреба у покращенні процедури оцінювання якості знань студентів та випускників.

У межах дослідження доцільно також звернути увагу на основні аспекти професійної діяльності юристів [7, с. 292]: соціальний – виражається в необхідності приймати соціально значимі рішення в процесі тлумачення і реалізації правових норм, виступати як захисник прав і законних інтересів громадян, організатор бороть-

би з правопорушеннями на дорученій ділянці роботи, включаючи їх профілактику, проведення правової пропаганди; пошуковий – полягає в застосуванні юристом професійних навичок щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення у зборі інформації, необхідної для вирішення юридичних справ; реконструктивний – полягає в аналізі та узагальненні зібраної юристом інформації з юридичної справи з метою відтворення уявної моделі ситуації, що потребує правової оцінки; комунікативний – відображає сторони професійної діяльності юриста, пов'язані з постійним спілкуванням з людьми – колегами, учасниками справи і всіма тими, хто має відношення до справи; організаційний – передбачає ефективну реалізацію юристом посадових повноважень, що виражається у вольових діях щодо організації власної праці і ввіреного йому колективу; засвідчувальний – виражається в правильному документальному оформленні правових актів: рішень, постанов, протоколів, вироків та ін.

Крім того, професійній діяльності фахівців безпекових інституцій притаманний соціономічний характер, вирішення різновекторних завдань, пов'язаних із інтелектуальним та емоційним навантаженнями, що здебільшого реалізуються за екстремальних непередбачуваних умов. Так, ця діяльність є [4, с. 11]: інтелектуально-прогностичною (потребує розвиненого творчого, оперативного й аналітичного мислення; стійкої уваги та спостережливості; здатності швидко запам'ятовувати, точно відтворювати й об'єктивно аналізувати інформацію; прогностичних здібностей та конструктивної уяви); комунікативною (пов'язана з активним процесом інтенсивної міжособистісної комунікації, в якому відбувається психологічний вплив на співрозмовника чи групу людей, взаємовплив тощо); мотиваційною (відрізняється вмінням мотивувати інших осіб та високим рівнем мотивації співробітника до конкретних дій та діяльності взагалі; немотивований співробітник активно діяти з повною самовіддачею, успішно діяти чи йти на розумний ризик не буде); екстремальною (оскільки вона може бути пов'язана з тривалими та інтенсивними фізичними, психологічними навантаженнями, дефіцитом часу для виконання професійних завдань, здійснюватись в екстремальних умовах і потребує високого рівня емоційно-вольової стійкості, здатності до саморегуляції).

Отже, професійна компетентність фахівців безпекових інституцій свідчить про сформовану у них професійну готовність та представлена сукупністю: соціально-комунікативної компетентності (володіння різними видами комунікації, здатність до протидії маніпулятивним впливам, підтримувати службові та ділові стосунки); діяльнісно-особистісної (сукупність спеціальних знань, умінь та навичок для самостійного вирішення професійних завдань, володіння технологіями подолання професійних деструкцій, здатність конструктивно діяти в напружених стресових ситуаціях, високий рівень мотивації до діяльності); організаційно-правової (здатність організувати свою роботу, діяти в межах закону, визначати пріоритети в роботі).

Водночас, теоретико-емпіричний аналіз досліджень, присвячених проблемам професіоналізму

фахівців сектору безпеки свідчить, що основними детермінантами ефективного процесу формування готовності зазначеної категорії фахівців є: правові – регламентують організацію системи підготовки; педагогічні, що забезпечують ефективний процес формування професійної компетентності з урахуванням новітніх вимог до фахівців у галузі забезпечення національної безпеки; психологічні, які враховують закономірності й особливості професійного становлення особистості майбутнього співробітника у процесі професійної підготовки.

Висновки і пропозиції. Таким чином, відповідно до загальнонаукових теоретичних основ, проаналізованих досліджень силових структур з цієї проблематики, а також основних аспектів здійснення діяльності із забезпечення національної безпеки, професійна готовність фа-

хівців безпекових інституцій – це сформований в результаті професійної підготовки необхідний комплекс професійних компетентностей та особистісних характеристик, що відповідають вимогам діяльності із забезпечення національної безпеки. Основними компонентами такої готовності є: інтелектуально-прогностичний (здатність аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію, завдяки оперативному, аналітичному й творчому мисленню); комунікативно-мотиваційний (уміння працювати у команді, взаємодіяти з різними інститутами і людьми, сформована система ставлень до виконання професійних завдань, значимості їх результатів); емоційно-вольовий (спроможність приймати рішення в складних непередбачуваних умовах професійної діяльності, наполегливість, саморегуляція).

Список літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n7> (дата звернення: 19.03.2020).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Іванова Н.Г. Формування психологічної готовності правоохоронців до діяльності в екстремальних умовах. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 6(43). С. 294–299.
4. Іванова Н.Г., Фармагей О.І., Паливода О.О. та ін. Психологічне забезпечення професійної діяльності фахівців сектору безпеки : навч. посібник. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. 244 с.
5. Цільмак О.М., Яковенко С.І. Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів громадської безпеки : підручник. Одеса : ОДУВС, 2012. 140 с.
6. Цільмак О.М., Яковенко С.І. Модель компетентностей працівників міліції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Соціологія. Психологія. Педагогіка.”. Тематичний випуск № 3 “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”*. 2009. том III (15). С. 664–675.
7. Бандурка О.М., Скакун О.Ф. Юридична деонтологія : підручник. Харків : Вид-во НУВС, 2002. 336 с.
8. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти : монографія. Київ : Знання, 2005. 375 с.
9. Гусарев С.Д., Тихоміров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посібник. Київ : Знання, 2005. 655 с.
10. Сливка С. Професійна культура юристів. *Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Ю.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко*. Київ : Вид. дім “Ін Юре”, 2003. Т. 1. С. 907–909.
11. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ им. В.И. Ленина, 1976. 176 с.
13. Формування психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних ситуаціях затримання озброєного злочинця : наук.-практ. посібник / В.П. Казміренко, Л.І. Казміренко, Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, В.В. Юсупов, О.К. Черновський; за заг. ред. В.В. Коваленка. Київ – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. 96 с.
14. Мул С.А. Психологія готовності офіцера до прикордонної діяльності : монографія. Київ : Довіра, 2015. 319 с.
15. Добрянський О.А., Томчук С.М. Психологічна готовність слідчих до професійної діяльності : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 176 с.
16. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 19.03.2020).
17. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Психология профессиональных деструкций : учебное пособие для вузов. Москва : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2005. 240 с.
18. Біла книга з реформування української юридичної освіти (за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції “Європеїзація української юридичної освіти: німецько-український досвід” (21-22 листопада 2014 р., Київ) / Упорядники: Р. Мельник, О. Шаблій, Б. Шлоер. Київ : Корпорація “Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка”; Панов, 2015. 360 с.

References:

1. The decree of the President of Ukraine (May 26, 2015). *Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku “Pro Stratehiuu natsionalnoi bezpeky Ukrainy” № 287/2015* [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 6, 2015 “On the National Security Strategy of Ukraine” No. 287/2015]. Kyiv: Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n7> (accessed 19.03.2020).
2. The Law of Ukraine (June 21, 2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy № 2469-VIII* [On the national security of Ukraine No. 2469-VIII]. Kyiv: Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (accessed 19.03.2020).
3. Ivanova, N.H. (2014). Formuvannia psykhologichnoi hotovnosti pravookhorontsiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh [Formation of law enforcement officers psychological readiness to work in extreme conditions]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, vol. 6, no. 43, pp. 294–299.

4. Ivanova, N.H., Farmahei, O.I., & Palyvoda, O.O. (2019). *Psykhologichne zabezpechennia profesiinoi diialnosti fakhtivtsiv sektoru bezpeky: navchalnyi posibnyk* [Psychological support for the professional activities of security sector professionals: tutorial]. Kyiv: SBU National Academy, 244 p. (in Ukrainian)
5. Tsilmak, O.M., & Yakovenko, S.I. (2012). *Profesiino-psykhologichna pidhotovka pratsivnykiv pidrozdiliv homadskoi bezpeky: pidruchnyk* [Of employees of public safety units profesional-psychological preparation: textbook]. Odesa: ODUVS, 140 p. (in Ukrainian)
6. Tsilmak, O.M., & Yakovenko, S.I. (2009). Model kompetentnosti pratsivnykiv militsii [Of police officers model of competencies]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya "Sotsiologhiia. Psykhologhiia. Pedagogika."* Tematychnyi vypusk "Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru", vol. III, no. 15, pp. 664–675. (in Ukrainian)
7. Bandurka, O.M., & Skakun, O.F. (2002). *Yurydychna deontologhiia: pidruchnyk* [Legal deontology: textbook]. Kharkiv: NUVS, 336 p. (in Ukrainian)
8. Husariev, S.D. (2005). *Yurydychna diialnist: metodologichni ta teoretychni aspekty: monohrafiia* [Legal activity: methodological and theoretical aspects: monograph]. Kyiv: Znannia, 375 p. (in Ukrainian)
9. Husariev, S.D., & Tykhomirov, O.D. (2005). *Yurydychna deontologhiia (Osnovy Yurydychnoi Diialnosti): navchalnyi posibnyk* [Legal Deontology (Fundamentals of Legal Activity): tutorial]. Kyiv: Znannia, 655 p. (in Ukrainian)
10. Slyvka, S. (2003). Profesiina kultura yurystiv [Lawyers professional culture]. *Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 T. / vidp. red. Yu.I. Rymarenko, Yu.Yu. Kondratiev, V.Ya., Tatsii, & Yu.S., Shemshuchenko* [International Police Encyclopedia]. Kyiv: In Yure, T. 1. pp. 907–909. (in Ukrainian)
11. The Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 p. (in Ukrainian)
12. Dyachenko, M.I. (1976). *Psichologicheskie problemy gotovnosti k deyatelnosti*. [Psychological problems of the work readiness]. Minsk: BGU im. V.I. Lenina, 176 p. (in Russian)
13. Kazmirenko, V.P., Kazmirenko, L.I., Aleksandrov, D.O., Androsiuk, V.H., Yusupov, V.V., Chernovskiy, O.K.; ed. Kovalenko, V.V. (2013). *Formuvannia psykhologichnoi hotovnosti pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav do dii v ekstremalnykh sytuatsiakh zatrymanna ozbroienoho zlochyntsia* [Formation of psychological readiness of law enforcement officers to act in extreme situations of detention of an armed criminal: tutorial]. Kyiv – Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 96 p. (in Ukrainian)
14. Mul, S.A. (2015). *Psykhologhiia hotovnosti ofitsera do prykordonnoi diialnosti: monohrafiia* [Psychology of officer readiness for border activity: monograph]. Kyiv: Dovira, 319 p. (in Ukrainian)
15. Dobrianskyi, O.A., & Tomchuk, S.M. (2014). *Psykhologichna hotovnist slidchykh do profesiinoi diialnosti: monohrafiia* [The investigators psychological readiness for professional activity: monograph]. Vinnytsia: Nilan-LTD, 176 p. (in Ukrainian)
16. The Law of Ukraine (July 1, 2014). *Pro vyshchu osvitu № 1556-VII* [About higher education No. 1556-VII]. Kyiv: Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed 19.03.2020).
17. Zeer, E.F., & Symanyuk, E.E. (2005). *Psichologiya professionalnykh destrukcij: uchebnoe posobie* [Psychology of professional destruction: tutorial]. Moskva: Akademicheskij Proekt; Ekaterinburg: Delovaya kniga, 240 p. (in Russian)
18. Taras Shevchenko University of Kyiv Science Park (2015). *Bila knyha z reformuvannia ukraïnskoi yurydychnoi osvity (za materialamy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Yevropeizatsiia Ukraïnskoi Yurydychnoi Osvity Nimetsko-Ukraïnskyi Dosvid"* (21-22 lystopada 2014, Kyiv) [White Paper on Reforming Ukrainian Legal Education]. Kyiv: Panov, 360 p. (in Ukrainian, in German)